

Justitiedepartementet
Enheten för familjerätt och allmän förmögenhetsrätt

Remissvar avseende SOU 2020:2 Skärpta regler om utländska månggiften

Länsstyrelsen Östergötland välkomnar möjligheten att lämna synpunkter på utredningen och utgår i svaret framför allt från ett jämställdhets- och barnperspektiv, med fokus på situationen för kvinnor och barn som kan befinna sig i en utsatt situation. Länsstyrelsen anser att utredningens förslag kring en skärpt lagstiftning är ett steg i rätt riktning. Vi menar dock att förslagen kan skärpas ytterligare och vill lyfta vissa synpunkter att beakta i den fortsatta beredningen av förslagen. Utöver de inledande avsnitten med generella kommentarer, följer synpunkterna utredningens rubriksättning.

Inledningsvis vill Länsstyrelsen framhålla de konventioner kring kvinnors och barns rättigheter som Sverige anslutit sig till, som förvisso nämns i utredningen, men som inte får tillräckligt genomslag i de förslag som presenteras. Utredningen lägger stort fokus på de eventuella ekonomiska nackdelar som kan drabba makarna, medan den utsatthet som månggifte kan innebära för kvinnor och barn får mindre utrymme. Länsstyrelsen menar att flera resonemang är tveksamma ur jämställdhetspolitisk synvinkel och att stort fokus hamnar på månggifte som ett slags socialförsäkringssystem snarare än som ett uttryck för en förtryckande och patriarkal struktur. Följaktligen skulle fler av lösningarna behöva ta sikte på att minska formella och informella månggiften och att möjliggöra ekonomisk självständigt för kvinnor oavsett civilstånd.

Länsstyrelsen efterfrågar en analys av konsekvenser av månggifte, utifrån samtliga jämställdhetspolitiska delmål. Enligt vår kännedom om familjekonstellationer där månggifte förekommer, far kvinnor och barn illa såväl socialt som ekonomiskt. Även jämställt föräldraskap och hur det påverkar barns livsvillkor samt förutsättningar och möjligheter i livet är viktiga aspekter att belysa i större utsträckning.

Allmänt om vikten av en barnkonsekvensanalys och ett funktionsrättsperspektiv

Länsstyrelsen menar vidare att utredningen inte innefattar en obligatorisk barnkonsekvensanalys. Utredningen nämner barn bland annat kopplat till arv och faderskapspresumtion. Med tanke på det oklara rättsläget som nämns gällande exempelvis, underhåll och arv när det finns särkullbarn hade vi velat se en särskild analys kring detta utifrån 27 artikeln i Barnkonventionen. Vi saknar dock även en samlad bild av situationen för barn och unga i familjer där månggifte förekommer, en helhetsbedömning av hur förslagen

kan tänkas påverka barn i dessa familjer samt tankar kring hur samhället kan kompensera för eventuella negativa konsekvenser av förslagen.

Att växa upp i en polygam familjekonstellation får inte betydelse enbart för rättsliga eller ekonomiska förhållanden utan kan även innebära en social utsatthet, som behöver vägas in vid bedömning av barns bästa.

Ett förslag om skärpt lagstiftning kring erkännande av utländska månggiften bör även åtföljas av en beskrivning av exempelvis vad det kan innebära för barn om fler månggiften istället blir informella i Sverige. Barn kan tvingas bli delaktiga i att hemlighålla hemförhållandena gentemot övriga samhället. Länsstyrelsen finner att utredningen inte presenterar förslag som kan möta denna typ av psykosociala konsekvenser. För att fånga upp barnen och se till att de får adekvat stöd utifrån sin utsatthet menar Länsstyrelsen att ett förslag kan vara att obligatoriska samtal genomförs, förslagsvis med barnpsykolog. Enskilda samtal med såväl kvinnor som barn i berörda familjer kan vara ett viktigt verktyg för att nå de som kan befinna sig i en utsatt situation.

Länsstyrelsen saknar även ett funktionsrättsperspektiv. Det är inte ovanligt att personer med funktionsnedsättning gifts bort i exempelvis en hederskontext, där giftermål ofta är en angelägenhet för hela släkten. Personer med funktionsnedsättning är i dessa kontexter generellt mycket utlämnade till familjen, föräldrar, syskon, släkt och sedermera även make och hans familj. När det gäller intellektuell funktionsnedsättning kan det dessutom finnas andra svårigheter och barriärer kring att komma ifrån en utsatt situation. Samhället måste sätta in resurser och stöd för att se till att personen har goda livsvillkor oavsett om äktenskapet underkänns eller godtas av det svenska samhället.

Om förekomst av hedersrelaterat våld och förtryck och informella äktenskap kopplat till månggifte

Länsstyrelsen kan se paralleller mellan barns och kvinnors utsatthet i sammanhang där månggifte förekommer och barns och kvinnors utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck. I utredningen konstateras att ”för de berörda kvinnorna kan det vara svårt att ta sig ur ett månggifte, beroende på krav och förväntningar från familjen eller omgivningen att upprätthålla sociala eller kulturella traditioner” (sid. 143).

Här finns således en koppling till hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive barn- och tvångsäktenskap. Skatteverket har i en rapport¹ noterat en överlappning mellan barnäktenskap och månggifte och Länsstyrelsen har också tagit emot samtal till den nationella stödtelefonen för yrkesverksamma rörande till exempel ensamkommande flickor som placerats hos en äldre make, som sedan visat sig redan ha fru och barn.

I utredningen räknas ett antal länder upp där de månggiften har ingåtts som sedan har registrerats i Sverige. Länsstyrelsen menar att utredningen saknar beskrivningar kring att det i stor utsträckning rör sig om länder där individen inte själv väljer sin partner utan där äktenskap är en angelägenhet för hela familjen/släkten, och att det även kan vara kopplat till

¹ Skatteverket, *Månggifte i folkbokföringsregistret*, Promemoria 2018-01-25

ekonomiska transaktioner. Vidare att det är länder där exempelvis en kvinna som blivit änka kan bli andra eller tredje hustru till en ny man för att få behålla sina barn (då hon inte tillåts bo ensam med dem) eller där en kvinna förväntas föda söner och att det annars är ett skäl för mannen att skaffa sig ytterligare en fru. Länsstyrelsen menar att det är av vikt att beakta att det är i sådana sammanhang, med stor maktobalans utifrån till exempel kön och ålder, som många månggiften sker.

Vidare saknar Länsstyrelsen ett större synliggörande av förekomsten av informella äktenskap, vad gäller månggiften och barn- och tvångsäktenskap. Även om utredningen inte har till uppgift att föreslå lagstiftning som omfattar informella månggiften, menar Länsstyrelsen att utredningen genom att inte tydligare diskutera förekomsten av dessa och den utsatthet som följer därav missar en viktig del av problembilden. Det är också troligt att informella månggiften kan öka i samband med att utländska månggiften inte längre erkänns. Utan åtgärdsförslag, vid sidan av lagstiftning, som tar sikte även på informella månggiften riskerar den föreslagna lagstiftningen att bli tandlös.

8 Skärpta regler om utländska månggiften

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att nuvarande lagstiftning behöver skärpas. Utifrån ovanstående finner vi det dock problematiskt att utredningens argumentation och förslag inte ligger helt i linje med internationella konventioner och rekommendationer. Att fortsatt ha en öppning för att erkänna utländska månggiften går emot tanken på kvinnors och barns fri- och rättigheter, och att de ska gälla oberoende av kultur, tradition och religion. Därav att vi förespråkar ett förbud mot månggifte, utan undantag.

9 En huvudregel om icke-erkännande av utländska månggiften

Länsstyrelsen instämmer i att lagstiftningen kring icke-erkännande av utländska månggiften i Sverige ska gälla oavsett parternas anknytning till Sverige vid äktenskapets ingående.

10 Undantag från erkännandeförbudet vid synnerliga skäl

Länsstyrelsen delar inte utredningens slutsats om behovet av undantag från huvudregeln om att inte erkänna utländska månggiften. Utredningen konstaterar att icke-erkännande av äktenskap i ett månggifte i många avseenden inte får några negativa konsekvenser för de berörda personerna, inte heller ur ett barnperspektiv (sid. 168). Dessutom noteras att när det gäller rätt till exempelvis arv och underhåll tillämpas ofta utländska lag, varför ett svenskt förbud mot månggifte bedöms få små konsekvenser även ur denna synvinkel (sid. 169). Som nämnts ovan menar vi också att för lite fokus läggs på att en fortsatt möjlighet till erkännande av månggiften står i strid med arbetet för kvinnors och barns rättigheter samt ökad jämställdhet.

Utredningen hänvisar till Europarätten som skäl för att möjligheten till undantag i enskilda fall måste finnas, men ger inte någon större vägledning kring vilken typ av omständigheter som skulle kunna motivera ett undantag. Sverige har dessutom (som nämnts ovan) andra internationella åtaganden som måste vägas in här. Länsstyrelsen menar att det är otillfredsställande att fortsatt öppna för undantag utan att underbygga att det finns situationer som motiverar undantag, och klargöra vilken typ av situationer ett sådant undantag i så fall tar

sikte på. Eventuella *orimliga konsekvenser* som kan uppkomma för kvinnor och barn i det enskilda fallet bör i så fall kompenseras för på annat sätt än genom att erkänna/tillåta ett polygamt äktenskap.

Länsstyrelsen ser att möjligheten till undantag riskerar att urholka huvudregeln om icke-erkännande, särskilt när det saknas vägledning och praxis kring vad som skulle kunna falla inom en sådan undantagsbestämmelse. Om lagstiftaren trots detta ändå föreslår att månggifte ska kunna erkännas vid synnerliga skäl, menar Länsstyrelsen att det är av största vikt att detta nogsamt följs upp och att det sker en samverkan mellan de myndigheter som kan fatta ett sådant beslut för att säkra en viss enhetlighet i bedömningarna.

11 Andra utländska äktenskap som inte erkänns i Sverige

11.2 Anknytningskravet tas bort för utländska äktenskap som vägras erkännande på grund av släktskap

Även på denna punkt vill Länsstyrelsen invända mot möjligheten till undantag från huvudregeln, men delar utredningens bedömning att samma regler ska gälla oavsett parternas anknytning till Sverige när äktenskapet ingicks.

11.3 Anknytningskravet för utländska fullmaktsäktenskap bör behållas

Länsstyrelsen invänder mot utredningens beskrivning av fullmaktsäktenskap som något i huvudsak oproblematiskt, samtidigt som man till exempel noterar att det finns en koppling till tvångsäktenskap. Vi finner det svårförklarligt att utredningens resonemang och förslag kring månggifte respektive fullmaktsäktenskap skiljer sig så diametralt åt.

11.5 Utländska tvångsäktenskap

I linje med ovanstående resonemang avseende månggifte, menar Länsstyrelsen att undantagsbestämmelsen bör tas bort även avseende utländska tvångsäktenskap.

13 Bättre information till berörda personer

Länsstyrelsen välkomnar förslaget om förbättrad information till berörda personer. Dock menar vi att ett sådant uppdrag bör ges till både Skatteverket och Migrationsverket i samverkan, och att sådan information ska finnas hos båda myndigheterna såväl på webb som i tryckt material. Viktigt är också att informationen översätts på flera språk och finns anpassad för barn.

Avslutningsvis vill Länsstyrelsen framhålla att lagstiftning behöver kombineras med andra åtgärder för att ge stöd och skydd till kvinnor och barn som lever i en utsatt situation kopplat till formellt eller informellt månggifte, samt för att förebygga sådan utsatthet. Även informella äktenskap uppfattas som bindande av involverade parter och får lika långtgående följder som ett registrerat äktenskap. Sociala, patriarkala, kulturella och religiösa föreställningar i dessa familjekonstellationer kan vara djupgående och hindra kvinnors handlingsutrymme och möjlighet till exempelvis skilsmässa.

Ärendets beredning

I den slutliga handläggningen av detta ärende har, utöver beslutande, följande deltagit: Enhetschef Sten Olsson, sakkunniga Negin Amirekhtiar, Christina Malmqvist, Anneli Moini och Bayan Nasih, Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck, samt Maha Eichoue, utvecklingsledare Mäns våld mot kvinnor, vid Länsstyrelsen Östergötland.

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Carl Fredrik Graf
Landshövding

Matilda Eriksson
Sakkunnig hedersrelaterat våld och förtryck

Så här hanterar länsstyrelsen personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa hittar du på www.lansstyrelsen.se/dataskydd.